

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

THE IMPORTANCE OF FICTION IN DEVELOPING SPEECH IN PRESCHOOL CHILDREN

Hasanova Xumora Zoxid qizi

Master’s Student (2nd year) International Nordic University

ORCID: 0009-0009-0432-8007

x.hasanova@nordicuniversity.org

Annotation. This thesis highlights the importance and relevance of using fiction in the development of speech in preschool children. It analyzes the significant role of fairy tales, poems, and short stories in improving children’s oral speech, enriching their vocabulary, and developing their thinking and imagination. Furthermore, the study examines the possibilities of forming aesthetic taste, moral qualities, and communication culture in children through literary works. The research findings indicate that the effective use of fiction has a positive impact on the speech development of preschool children.

Keywords: child, fiction, speech, literary works, vocabulary, aesthetic education

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR NUTQINI O‘STIRISHDA BADIY ADABIYOTNING DOLZARBLIGI

Hasanova Xumora Zoxid qizi

Xalqaro Nordik Universiteti 2-bosqich magistratura talabasi

ORCID: 0009-0009-0432-8007

x.hasanova@nordicuniversity.org

Annotatsiya. “Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini o‘stirishda badiiy adabiyotlardan foydalashining dolzarbligi” mavzusidagi tezisda maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda badiiy adabiyotning ahamiyati va dolzarbligi yoritilgan.

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

Bolalarning og‘zaki nutqini o‘stirish, so‘z boyligini kengaytirish, fikrlash va tasavvur qilish qobiliyatini rivojlantirishda ertaklar, she‘rlar va hikoyalarning o‘rni muhim ekani tahlil qilinadi. Shuningdek, badiiy adabiyot vositasida bolalarda estetik did, axloqiy sifatlar va muloqot madaniyatini shakllantirish imkoniyatlari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, badiiy asarlardan samarali foydalanish bolalarning nutqiy rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: bola, badiiy adabiyot, nutq, badiiy asarlar, lug‘at, estetik tarbiya.

Аннотация. В данной работе освещается значение и актуальность использования художественной литературы в развитии речи детей дошкольного возраста. Анализируется важная роль сказок, стихотворений и рассказов в развитии устной речи детей, расширении их словарного запаса, а также в формировании мышления и воображения. Кроме того, рассматриваются возможности формирования эстетического вкуса, нравственных качеств и культуры общения у детей посредством художественной литературы. Результаты исследования показывают, что эффективное использование художественных произведений положительно влияет на речевое развитие детей дошкольного возраста

Ключевые слова: ребёнок, художественная литература, речь, художественные произведения, словарный запас, эстетическое воспитание.

KIRISH. Hozirgi kunda maktabgacha ta‘lim va tarbiya tizimida bolalarning har tomonlama rivojlanishiga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Ayniqsa, nutqni rivojlantirish masalasi dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi. Chunki nutq–bu bolaning fikrlash jarayoni, atrof-muhitni anglash va ijtimoiy munosabatlarga kirishishining asosiy vositasidir. Maktabgacha yosh davrida bola nutqi jadal rivojlanadi va aynan shu bosqichda to‘g‘ri yo‘naltirilgan ta‘lim-tarbiya uning keyingi rivojiga mustahkam zamin

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

yaratadi. Badiiy adabiyot bolalar nutqini rivojlantirishda eng samarali vositalardan biri hisoblanadi. Ertaklar, she‘rlar va hikoyalar orqali bolalar yangi so‘zlarni o‘zlashtiradi, nutqning grammatik tuzilishini anglaydi hamda o‘z fikrini ravon ifodalashga o‘rganadi. Shu bilan birga, badiiy asarlar bolaning tasavvurini boyitadi, his-tuyg‘ularini rivojlantiradi va estetik didini shakllantiradi. Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, bugungi globallashuv jarayonida bolalarda mustaqil fikrlash, nutq madaniyati va ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish zarurati ortib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini o‘stirishda badiiy adabiyotdan samarali foydalanish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 23-sentabrdagi “Kambag‘allikdan farovonlik sari” dasturini amalga oshirish bo‘yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-330-son qarori, shuningdek Vazirlar Mahkamasining 2025-2026-yillarda “Bolalarni maktabgacha ta’lim bilan qamrab olish darajasini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi 12.02.2025-y 83-sonli¹ qarorida keltirilgan vazifalarni shular jumlasiga kiritish mumkin. Shu bilan bir qatorda O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 22-dekabrdagi “Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning Davlat standartini tasdiqlash to‘g‘risida” 802-sonli qarorida belgilangan asosiy bandlarga muvofiq bola qiziqishlariga individual shaklda yondashish asosida ularning ehtiyojlarini inobatga olgan holda “shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim” joriy etish muhim vazifa hisoblanadi.

METODOLOGIYA. Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini o‘stirishda badiiy adabiyotlardan foydalanish juda ham keng qamrovli mavzu bo‘lib uni har tomonlama yoritib berish mumkin. Ammo eng asosiysi bu mavzu qaysi olimlar tomonidan kengroq

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Kambag‘allikdan farovonlik sari” dasturini amalga oshirish bo‘yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to‘g‘risida” 2024-yil 23-sentabrdagi PQ-330-son qarori

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

ochib berilganligi muhim hisoblanadi. Mavzu bo‘yicha ilmiy tadqiqot olib borgan olimlar

Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini o‘stirish masalasi ko‘plab mashhur pedagog va psixolog olimlar tomonidan chuqur o‘rganilgan. Ularning ilmiy qarashlari bugungi kunda ham dolzarbligini saqlab kelmoqda. Bularga misol qilib quyidagilarni keltirishimiz mumkin.

Lev Semyonovich Vygotsky bolalar nutqining rivojlanishini ijtimoiy muhit bilan chambarchas bog‘liq deb hisoblaydi. Uning fikricha: nutq – bu nafaqat fikrni ifodalash, balki fikrni shakllantiruvchi vositadir;

bola nutqi kattalar va tengdoshlari bilan muloqot jarayonida rivojlanadi;

u “ichki nutq” tushunchasini kiritib, bolaning tashqi nutqi asta-sekin ichki fikrlashga aylanishini asoslab bergan.²

Jean Piaget.

Piaget bolalar nutqini ularning kognitiv (aqliy) rivojlanish bosqichlari bilan bog‘lab o‘rgangan. U egosentrik nutq nazariyasini ishlab chiqqan. “Bolaning dastlab nutqi o‘ziga qaratilgan bo‘lib, keyinchalik ijtimoiylashgan nutqqa o‘tadi”. “Nutq rivoji bolaning tafakkur darajasi bilan bevosita bog‘liq”.

Jerome Bruner.

Bruner konstruktivistik yondashuv asoschisi sifatida:

Bola tilni faol o‘zlashtiruvchi subyekt ekanligini ta’kidlaydi, nutq rivojida pedagogning va muhitning yo‘naltiruvchi roli muhim ekanini asoslaydi. U “scaffolding” (qo‘llab-quvvatlash) nazariyasini ilgari surgan.

² maktabgacha-va-maktab-talimi-jurnal.uz

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

Noam Chomsky.

Chomsky nutq rivojiga biologik yondashuvni kiritgan. “Inson miyasida tug‘ma “universal grammatika” mavjud, bola tilni tabiiy ravishda o‘zlashtirish qobiliyatiga ega va nutq rivoji faqat muhitga emas, balki tug‘ma imkoniyatlarga ham bog‘liq”.

Maria Montessori.

Montessori maktabgacha ta’limda innovatsion metodika yaratgan. Bola mustaqil faoliyat orqali nutq va tafakkurini rivojlantiradi. Sezgi (sensor) rivoji nutq taraqqiyoti bilan uzviy bog‘liq. Maxsus didaktik materiallar yordamida bolalarning nutqi va tafakkuri rivojlanadi.

Daniil Elkonin.

Elkonin bolalar psixologiyasida o‘yin faoliyatining rolini o‘rgangan. Nutq rivojida rolli o‘yinlar muhim vosita ekanini isbotlagan. Bola o‘yin jarayonida muloqotga kirishib, nutqini rivojlantiradi.

Yuqoridagi olimlarning ilmiy qarashlari va metodikalari hozirgi vaqtda bolalarni nutqiy jihatdan yanada rivojlantirishda muhim rol o‘ynamoqda.

TAHLILLAR. Yuqorida keltirilgan qaror va farmonlarni joriy qilinishdan maqsad, kelajak avlodni yetuk shaxs bo‘lib yetishishi uchun uning sog‘lom bo‘lishiga zamin yaratishdir. Shu bilan birga Olimlar, tadqiqotchi mutaxassislarining tobora ko‘proq qismi maktabgacha yoshdagi bolalarni to‘g‘ri tarbiyalash va ta’lim tizimini shaxsga majmual, insoniy tasir o‘tkazishi, har bir o‘quvchining muntazam va imkon qadar to‘liq rivojlanish huquqi amalga oshirilishini ta’minlashi kerak, degan xulosaga kelmoqdalar. Qadimdan va hozirgi kunda ham maktabgacha yoshdagi bolalarning ta’lim-tarbiyasini rivojlantirishning pedagogik hamda metodologik jihatlarini takomillashtirish borasida Sharq mutafakkirlari va G‘arb olimlarining bir qator sohaga doir adabiyotlari mavjud, olimlardan Al-Farobiy, Abu Ali Ibn Sino, Abdulla Avloniy, Alisher Navoiy, Zahiriddin

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

Muhammad Bobur, R.A.Suleymanova. Xorijlik olimlardan L.S.Vigotskiy, Y.A.Komenskiy bolalarni sog‘lom rivojlantirish, mavjud kamchiliklarni bartaraf etish uchun o‘yin shaklida ta‘lim faoliyatini olib borish bolaning salomatligiga ijobiy ta‘siri qilishi haqidagi ma‘lumotlar yoritib o‘tilgan.

NATIJALAR. Tayyorlov guruhini nutqini o‘stirishda badiiy adabiyotlardan foydalanish metodikasidan oladigan natijamiz bisyor:

1. Bola yangi so‘zlarni o‘rganishi orqali-nutqida va tasavvur olami ham kengayadi, o‘z fikrini kengroq va yorqinroq bayon etishni boshlaydi, grammatik jihatdan ham so‘zlarni joy-joyida qo‘llay oladi. Nutqida so‘zlardan foydalanganda ravon, har qanday g‘alizliklarsiz qo‘llay boshlaydi

2. His-tuyg‘u, emotsiyalarini boshqarishni o‘rganadi, o‘zining “men”ini yaxshi anglaydi, berilgan topshiriq va mashg‘ulotlarni o‘z vaqtida a‘lo darajada amalga oshiradi. Aqliy faoliyatga doir mazifalarda ham ba‘zi o‘rinlarda ham uddaburon bo‘ladi.

3. Yaxshilik va yomonlikni ajrata boshlay, atrofidagi insonlarni unga bo‘lgan munosabatini ham o‘z o‘rnida tafakkur qila oladi, shu bilan birga teran tasavvur qilish qobiliyati ham yaxshigina shakllanadi va shu bilan bir qatorda atrof-muhitga bo‘lgan qiziqishi ortib ko‘proq o‘zini qiziqtirgan savollarga javob izlay boshlaydi.

4. Xotirasi yaxshilanadi va rivojlanadi- ko‘p badiiy kitoblarni o‘qib berish yoki ko‘proq mutolla qilishi orqali bolada doimiy xotira shakllanadi, diqqati ortadi.

5. Bolalarning ijtimoiy hayot hodisalari, kishilar mehnati bilan tanishish doirasi kengayadi.

XULOSA. Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish sohasidagi psixologik, pedagogik tadqiqotlarni tahlil qilish quyidagi xulosalarga kelish imkonini beradi: - nutqni rivojlantirish-bolaning individual psixik rivojlanishida markaziy o‘rin tutuvchi ijtimoiy-tarixiy tajribani o‘zlashtirishining murakkab, ko‘p omilli jarayonidir.

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

Nutqni rivojlantirish-bu malakali pedagogik rahbarlikni nazarda tutuvchi ijodiy jarayon, lekin u stixiyali jarayon emas, bola nutqini rivojlantirish jarayonini boshqaruvchi shaxs bu pedagog, u jarayonning turli yosh bosqichlaridagi qonuniyatlarini, mexanizmlarini, o‘ziga xosliklarini bilishi, nutqiy rivojlantirishning o‘ziga xosliklarini ko‘ra olishi va bolaning individualligini hisobga olgan holda, uning nutqiga ta’sir ko‘rsatishning eng samarali yo‘llarini tanlashi lozim hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi. “Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standarti” Toshkent. 2020-yil.
2. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi (takomillashtirilgan nashr). Toshkent, 2022-yil.
3. Qodirova F.R., Toshpo‘latova M.N. “Maktabgacha pedagogika”. Toshkent: Yangi nashr, 2021-yil.
4. Xoliqova Z.T. “Bolalar nutqini rivojlantirish metodikasi”. Toshkent, 2021-yil.
5. Rasulova N.X. “Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish texnologiyalari”. Toshkent, 2020-yil.
6. UNICEF. “Early Childhood Development: Global Strategies”. 2020-yil.
7. UNESCO. “Early Childhood Care and Education: Global Report”. 2021-yil.
8. Karimova D.A. “Maktabgacha ta’limda innovatsion yondashuvlar”. Toshkent, 2022-yil.
9. Abduqodirova M.S. “Bolalar nutqini rivojlantirishda badiiy adabiyotdan foydalanish metodikasi”. Ilmiy maqola, 2023-yil.